

UiO : Det medisinske fakultet

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

4877 B
Wilse

Fotograf: Wilse, A. B. / Oslo byarkiv

Fotograf: Wilsø, A. B. / Oslo byarkiv

UiO • Det medisinske fakultet

Lørdagsseminar 13.september 2014

Trening for et bedre og lengre liv

**Velkommen ved prodekan Hilde Irene Nebb og
professor Christian A. Drevon**

**Kulturelt innslag ved «A Scalpella»
Jubileumsfilm**

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Foredrag

- **Hva skjer ved fysisk trening?**
Ved professor Christian A. Drevon
- **Hjerne og trening**
Ved professor Linda H. Bergersen
- **Mental helse – trening i psykiatrien**
Ved professor Egil Martinsen
- **MORO-prosjektet – mosjon på Romsås**
Ved professor Anne Karen Jenum

Spørsmål fra salen og oppsummering av dagens tema

Møteleder professor Christian A. Drevon

Følg oss på sosiale medier:

Facebook.com/UniOslo.MED | @UniOsloMed | #medisin200 |

www.uio.no/medisin200

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Fotograf: Wilsø, A. B. / Oslo byarkiv

UiO • Det medisinske fakultet

Melkesyre - et universalmiddel til bedre helse - også hjernehelse?

Linda Hildegard Bergersen

The Brain and Muscle Energy Group

Institutt for Oral Biologi & Institutt for Medisinske Basalfag

Universitetet i Oslo

&

Institut for Neurovidenskab og Farmakologi

Københavns Universitet

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

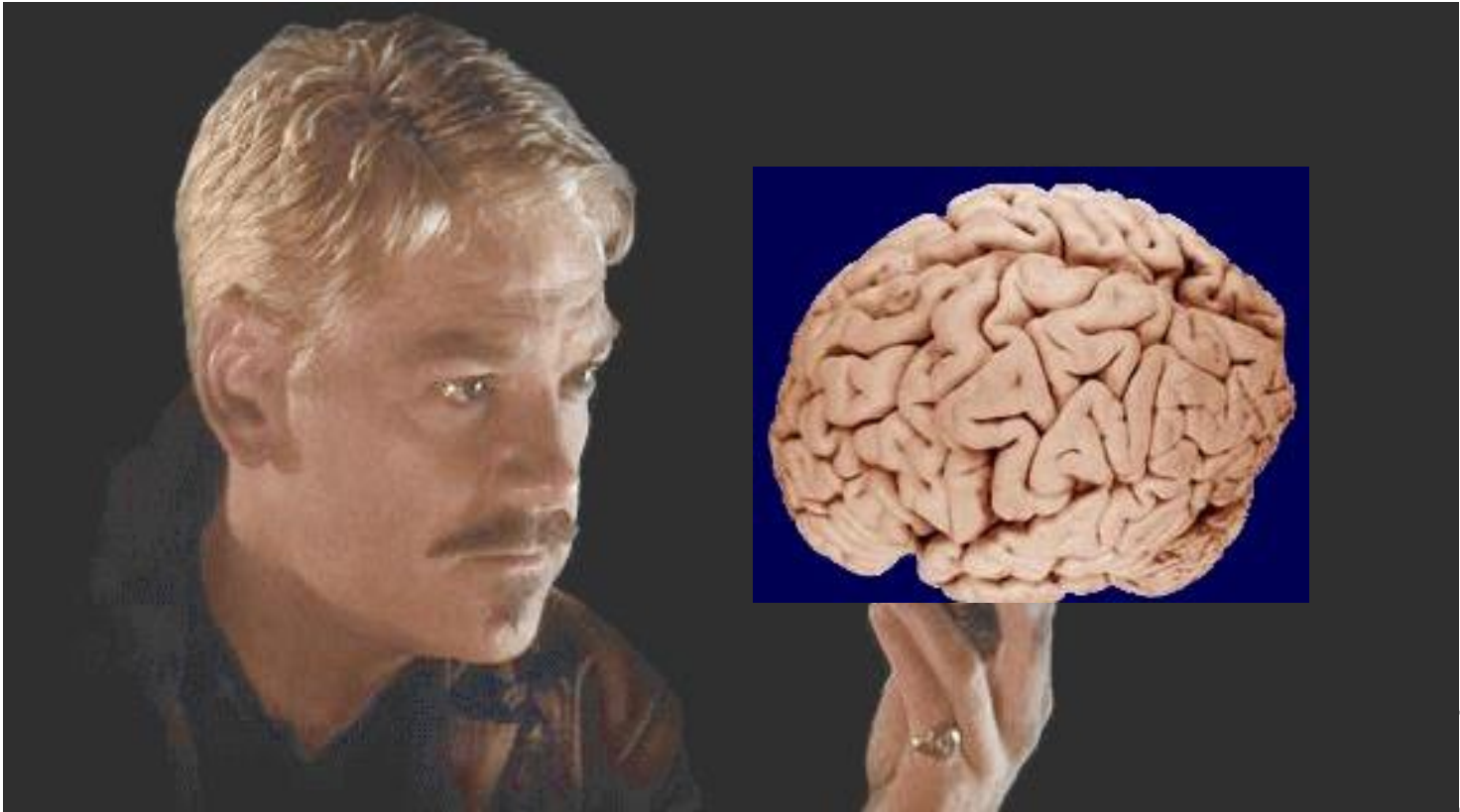

- Jevnlig dose med fysisk aktivitet gjør mennesker mer robuste til å tåle daglige mentale og fysiske utfordringer
- Hjernen har en egen mottager for melkesyre. Den største produsenten av melkesyre er musklene våre i aktivitet
- Er det en sammenheng med en mottager for melkesyre i hjernen, jevnlig fysisk aktivitet og mental styrke?

To be or not to be.....

Use it - or loose it!

Fysisk aktivitet gir en generell helseeffekt

reduserer blodtrykk
begrenser overvekt
motvirke fett og kalkavleiringer i blodårer
motvirker depresjon og angst
styrker skjelettet
motvirker bryst og tarmkreft
minsker skadene ved slag
bedre søvn

Fysisk aktivitet og regelmessig trening styrker hjernen

Fysisk aktivitet og regelmessig trening beskytter hjernen mot for tidlig aldring og degenerative hjernesykdommer som Alzheimers sykdom

Fysisk aktivitet øker også ytelsen til den friske hjernen

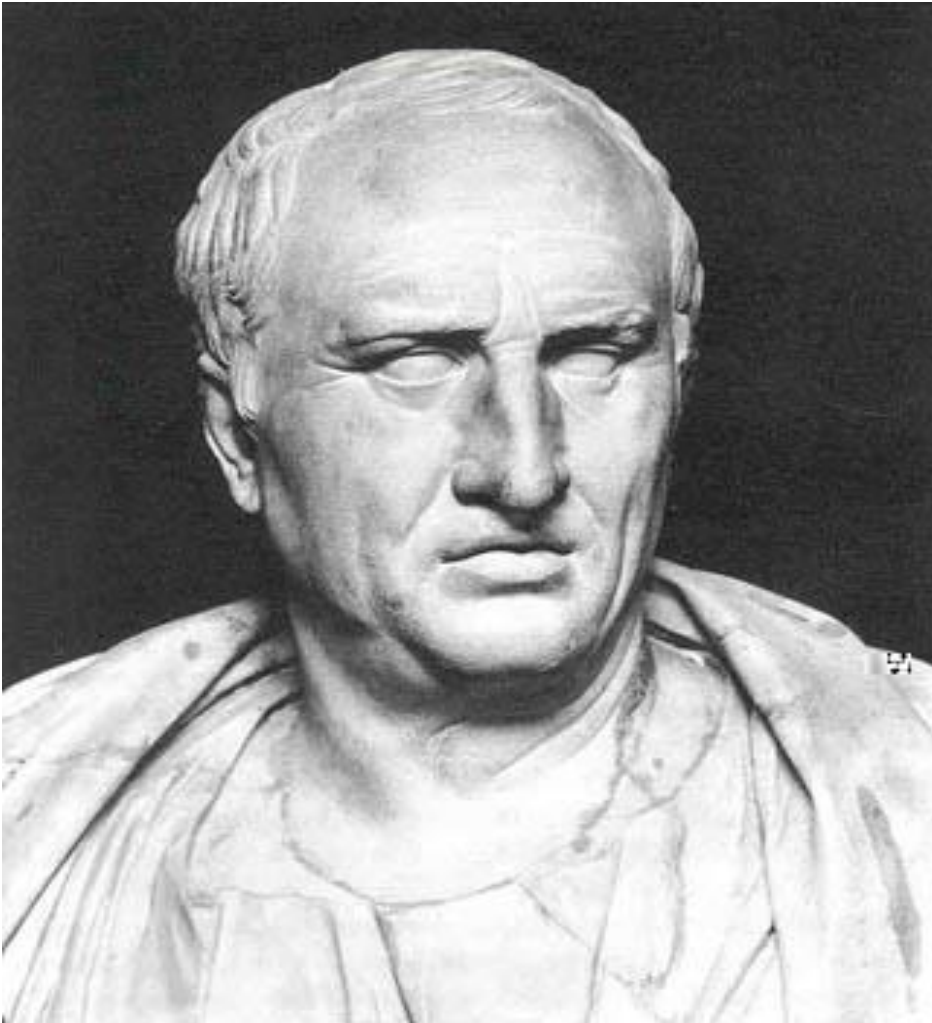
Fysisk aktivitet øker evnen til kunnskapslæring

Cicero skrev allerede før Kristi fødsel:

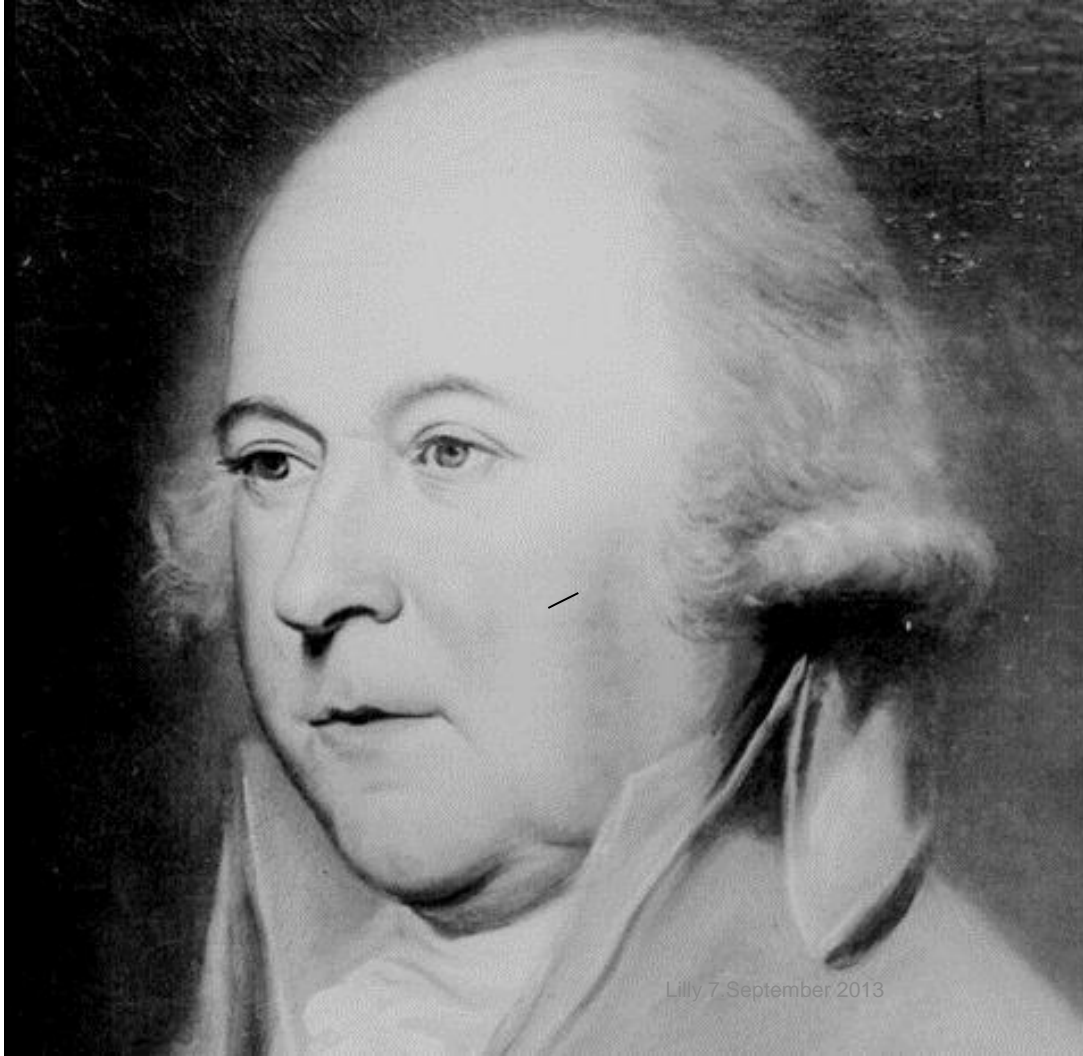
”Det er mosjon alene som holder humøret oppe, og legemet i vigør”

John Adams, USAs 2. president, sa:

”Mosjon gir styrke og liv til alle kroppens og sinnets funksjoner. Den sprer glede og tilfredshet i våre sinn og gjør oss beredt til alle slags ytelser og alle slags gleder”

Lilly 7 September 2013

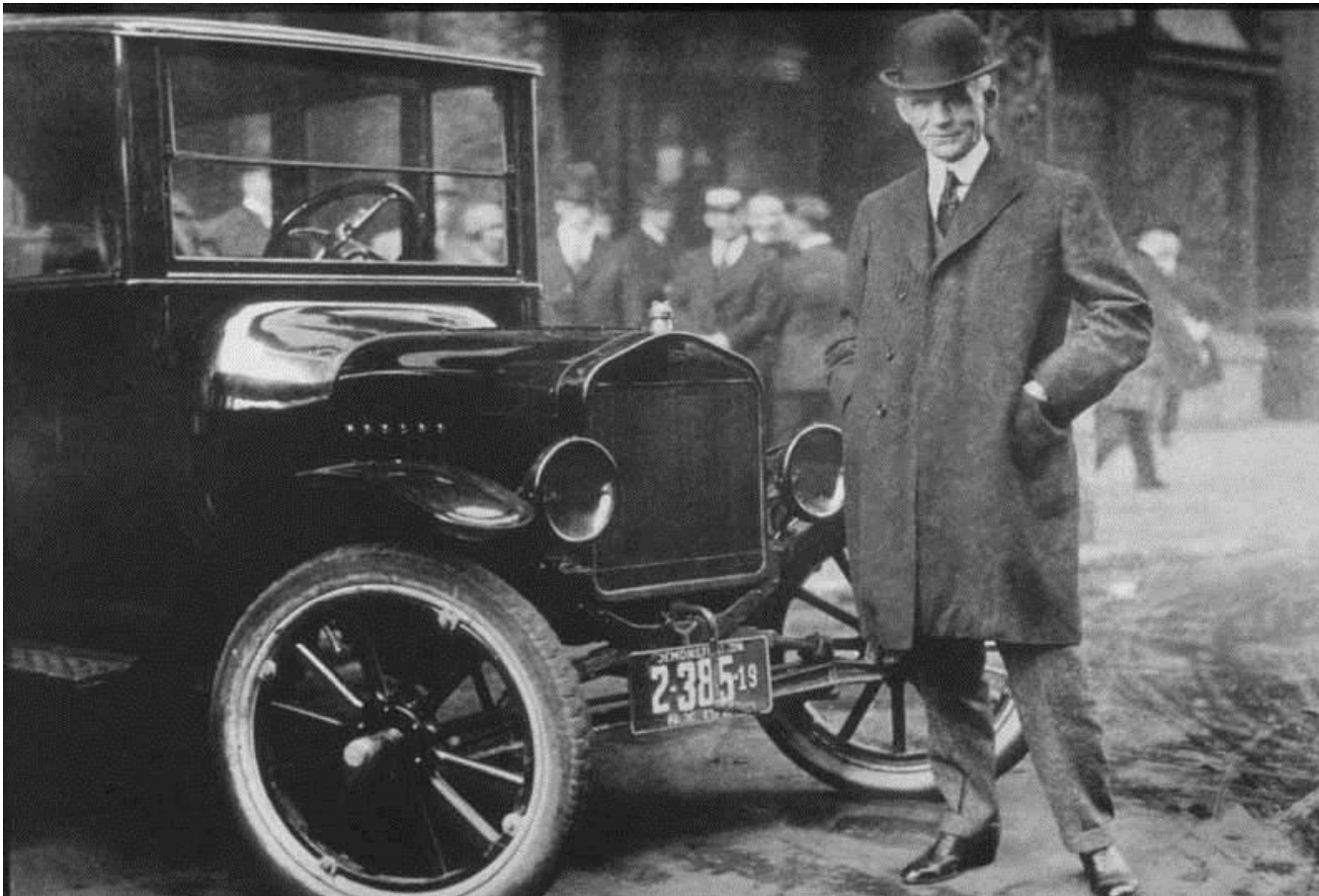

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Henry Ford (1863-1947):

”Å trene er tull. Hvis du er frisk, trenger du det ikke, og hvis du er syk, skal du ikke gjøre det”

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Å være i bevegelse er naturlig.....

Å være i bevegelse har vært en naturlig del av bondekulturen.....

Det er først de siste 30 årene at våre daglige gjøremål foregår i sittende stilling.....

ekstremt sittende siden pc og mobiltelefoner ble allemannseie

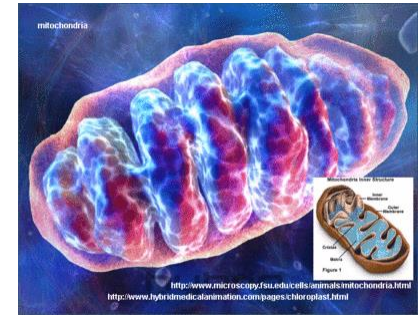

TRENINGSEFFEKT

Utholdenhetstrening:

øker tettheten av hårrørsårer i skjelettmuskulatur

øker mengden av av mitokondrier i skjelettmuskulatur
(mitokondriene er cellenes kraftstasjon)

DET SAMME SKJER I HJERNEN

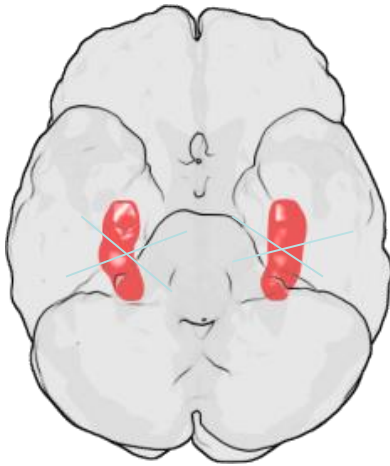

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

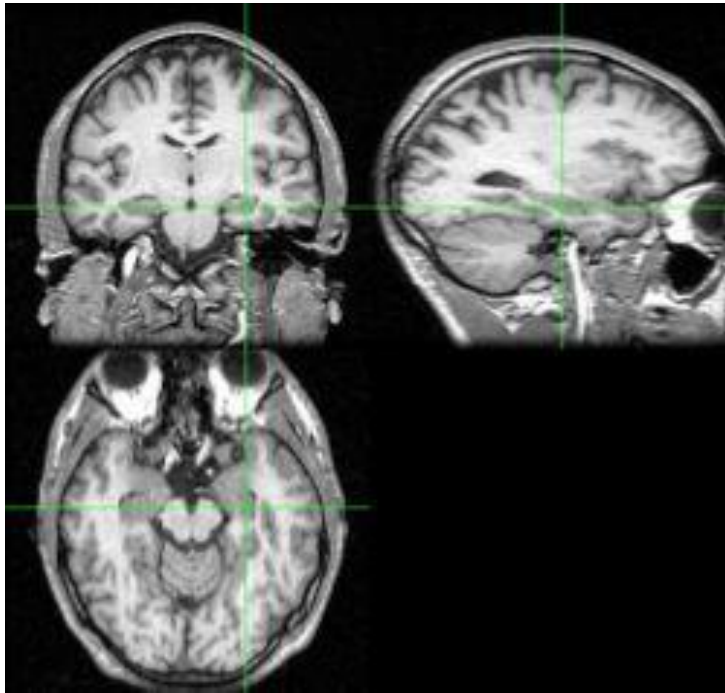

Hippocampus

Dersom **hippocampus blir ødelagt**, kan du lese den samme avisen til frokost hver dag. Du husker hverken **hva** du leste, **hva** du spiste eller **hvor** du spiste....

Andre typer læring, som ferdigheter og motorikk, avhenger av andre hjerneregioner

Hva skjer i hjernen når vi trener?

Fysisk aktivitet og trening øker nydannelse av nerveceller i hippocampus

Samtidig bedrer trening hukommelse, stedsans og **evnen til å lære nytt** – enten det er golf, tango eller et nytt språk.

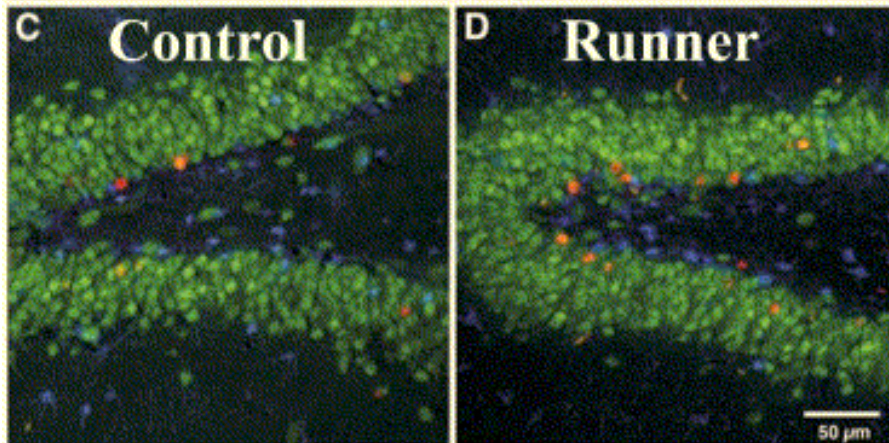
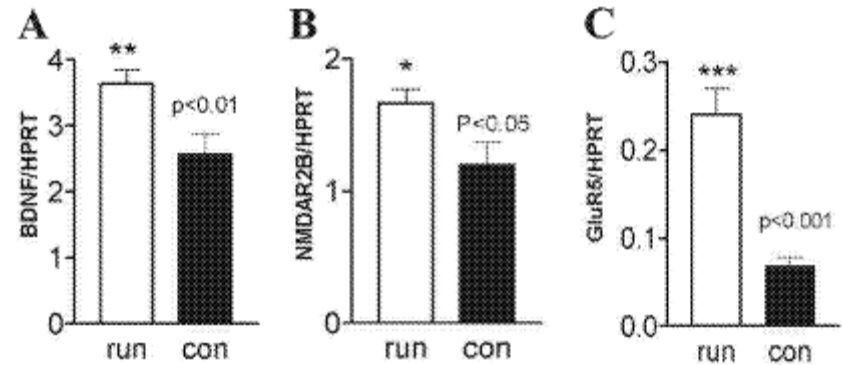

恬淡虚无
真气从之
精神内守
病安从来

Trening induserer nye nerveceller, vekstfaktorer og flere mottagere på nervecellen

Nervevekstfaktorer = BDNF
NMDA glutamat mottager
AMPA glutamat mottager

Grønn = nerveceller
 Blå = glial celler
 Rød = nylig dannede nerveceller

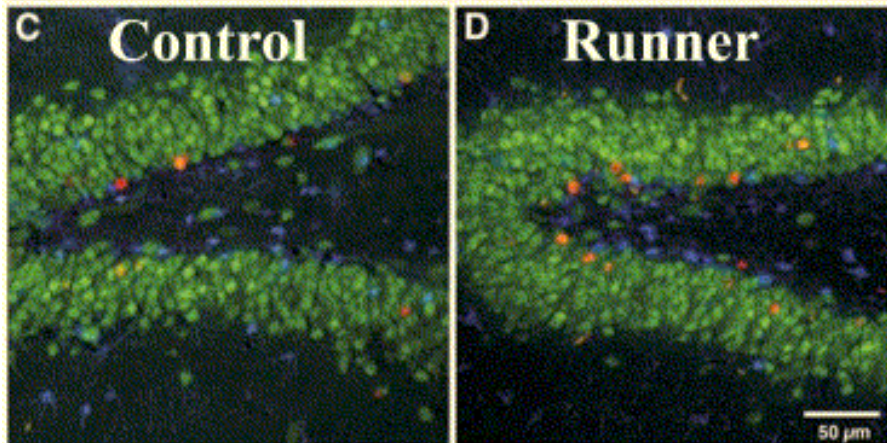
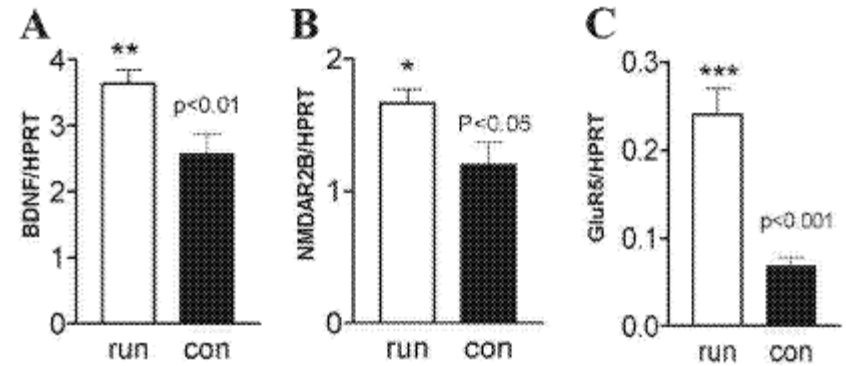
Nervecellene mine blir mer effektive ved at jeg får flere mottagere

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Regelmessig trening i 6 uker øker antallet av nydannede celler, nervevekstfaktorer, og antallet av mottagere (reseptorer) i stimulerende synapser

Nervevekstfaktorer = BDNF
NMDA glutamat mottager
AMPA glutamat mottager

Grønn = nerveceller
Blå = glia celler
Rød = nylig dannede nerveceller

Trening induserer nye nerveceller, vekstfaktorer (BDNF) og flere mottagere i nervecellen

Nye nerveceller ved fysisk aktivitet - har vi ikke egentlig nok fra før?

I forsøk hvor man forhindrer nydannelse av nerveceller i hippocampus , ser man et fall i kunnskapslæring

Vekstfaktoren BDNF (brain derived neurotrophic factor) er den viktigste enkeltfaktoren som øker ved fysisk aktivitet og som sørger for at de nydannede nervecellene overlever

Farmer et al. (2004) *Neuroscience*
Imayoshi I et al. (2008) *Nature Neuroscience*
Kee N (2007) *Nature Neuroscience*

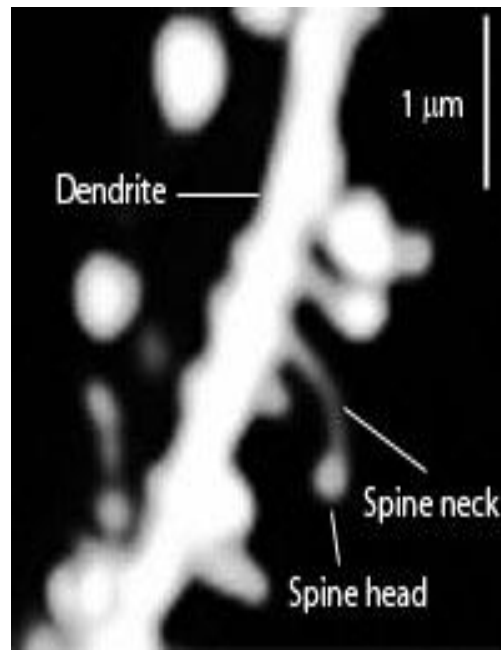

Trening induserer nye nerveceller, vekstfaktorer (BDNF) og flere mottagere i nervecellen

Hvordan henger bedre hukommelse sammen med trening?

Fysisk aktivitet fører til flere og mer komplekse mottagere på nervecellen - nervecellene blir mer effektive

Farmer et al. (2004) *Neuroscience*
Imayoshi I et al. (2008) *Nature Neuroscience*
Kee N (2007) *Nature Neuroscience*

Fotograf: Wilsø, A. B. / Oslo byarkiv

UiO • Det medisinske fakultet

MISSING LINK?

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Fotograf: Wilsø, A. B. / Oslo byarkiv

UiO • Det medisinske fakultet

Melkesyre?

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Fotograf: Wlase, A. B. / Oslo byarkiv

UiO • Det medisinske fakultet

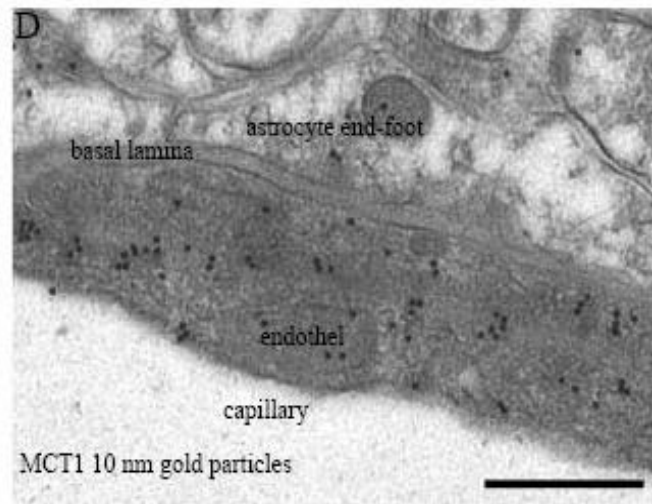
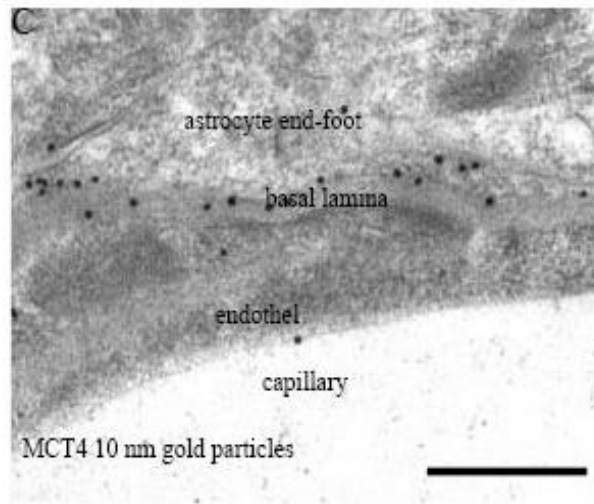
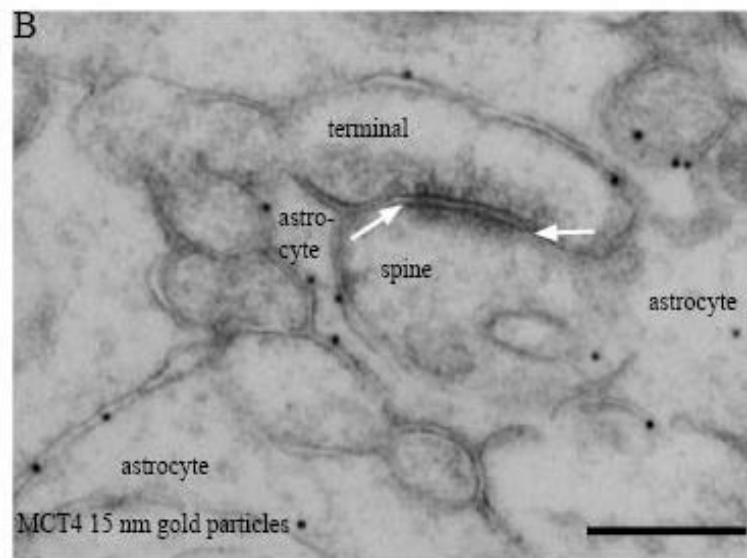
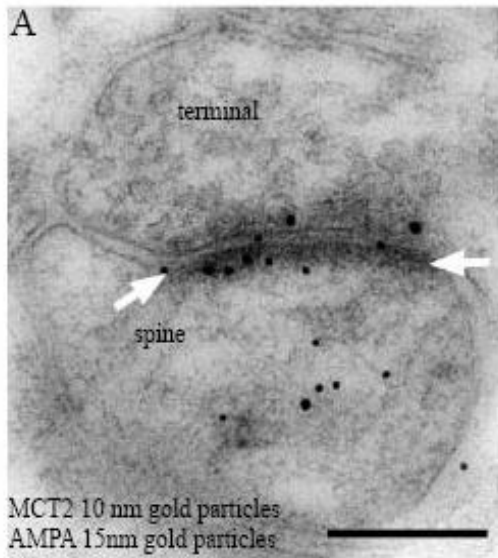
Hvordan kommer melkesyre ut og inn av hjernen?

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

MELKESYRETRANSPORTØRER

MELKESYRE (laktat)

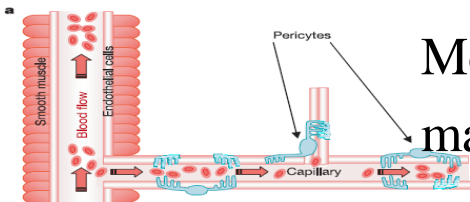
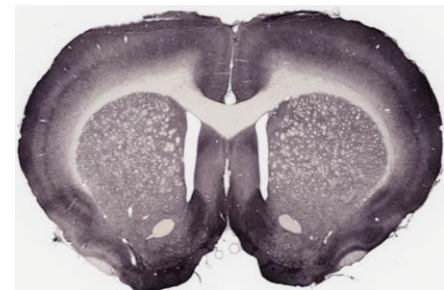
- Et “avfallsprodukt” i cellenes fordøyelse av glukose
- Virker som “støtpute” mellom nedbryting og forbrenning av glukose
- Utveksles som brennstoff mellom celler og mellom vev
- Er energikilde for skjelettmuskulatur, hjerte og hjerne

Skjelettmuskulatur den største produsenten av melkesyre

Melkesyre er viktig under dannelse av myelin (isolasjonen rundt nervefibrene)

Melkesyre er viktig for å danne minne

Melkesyre får blodårene til å utvide seg under mangel på oksygen (hypoksi)

In vivo data: Ved intens fysisk aktivitet går melkesyre inn i hjernen og brukes der

A reduced cerebral metabolic ratio in exercise reflects metabolism and not accumulation of lactate within the human brain. Dalsgaard MK et al. (2004) *J Physiol*

Blood lactate is an important energy source for the human brain. Van Hall et al. (2009) *J Cereb Blood Flow Metab*

High intensity exercise decreases global brain glucose uptake in humans. Kempainen J (2005) *J Physiology*

Lactate: a preferred fuel for human brain metabolism in vivo. Smith D et al. (2003) *J Cereb Blood Flow Metab*

Foto: Vidar Gundersen

Hjernen transporteres melkesyre ut i blodbanen under hvile.
Når du er fysisk aktiv, transporteres melkesyre inn til hjernen

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

HAR MELKESYRE OGSÅ EN MOTTAGER (RESEPTOR)?

1814-2014

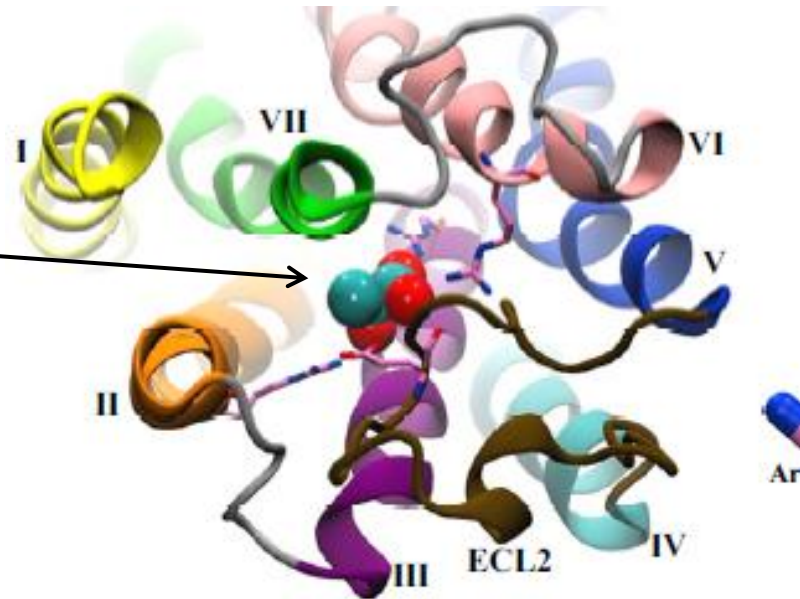
Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

MELKESYREMOTTAGEREN

G-protein-koblet reseptor 81 **GPR81**

Også kjent som: hydroxycarboxylic acid receptor 1 **HCAR1**

Mottakeren har en lomme
for melkesyre

Melkesyremottageren ble først oppdaget i fettvev
I fettvev bremser den lipolyse og fremmer lagring av fett

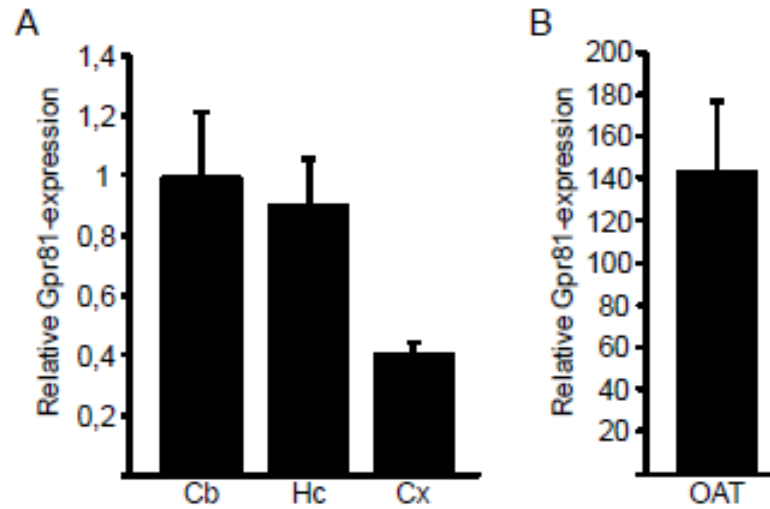

Hvor i hjernen finner vi melkesyremottageren?

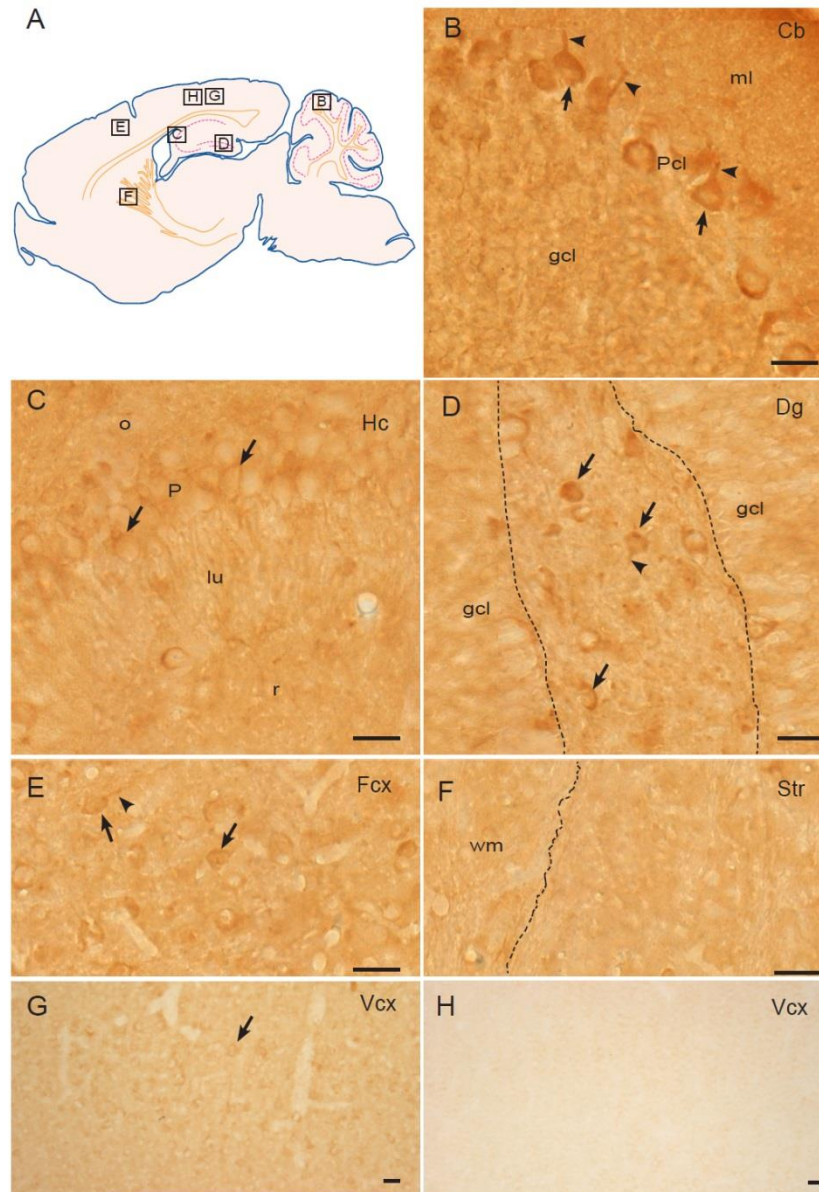

rt-PCR expression of GPR81 mRNA

GPR81 finnes i alle hjerneregioner
Mest melkesyremottager i hippocampus og lillehjernen

Lauritzen et al. 2013 *Cerebral Cortex*

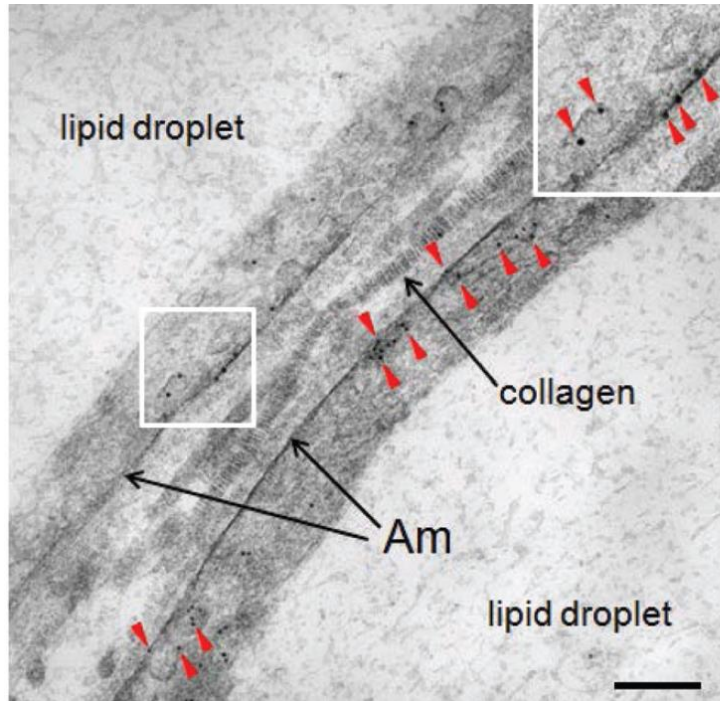
Hvilke celler i hjernen uttrykker melkesyremottageren?

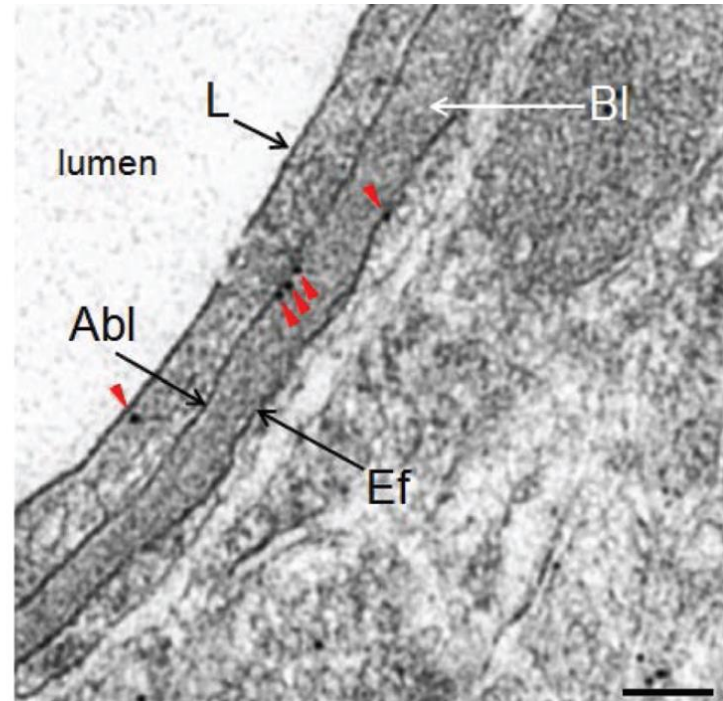
1814-2014

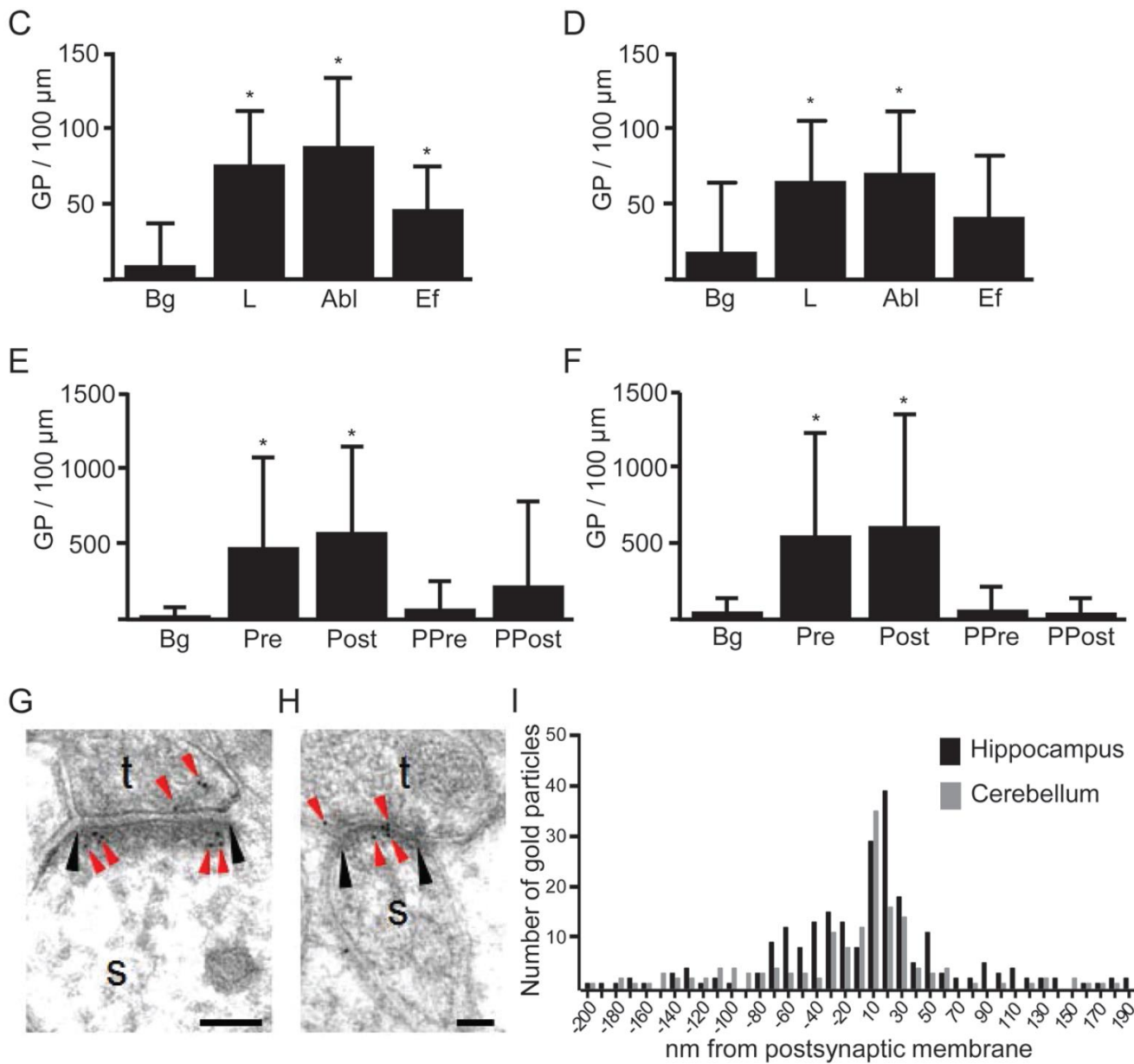
Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

FETTVEV

BLOD HJERNE BARRIEREN

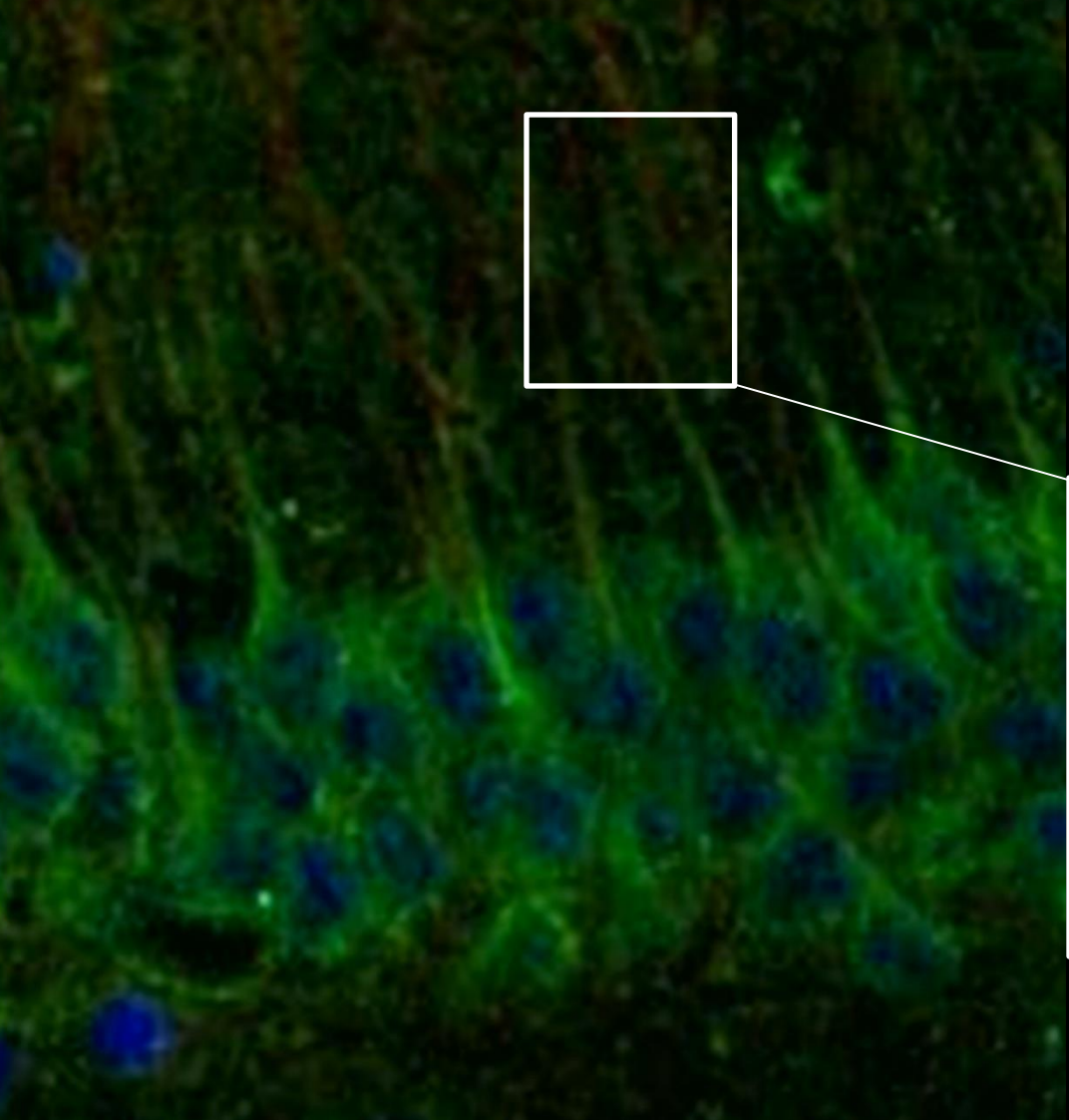

På nervecellene i hippocampus og i lillehjernen

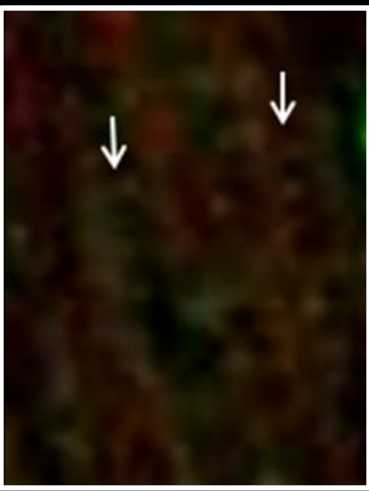
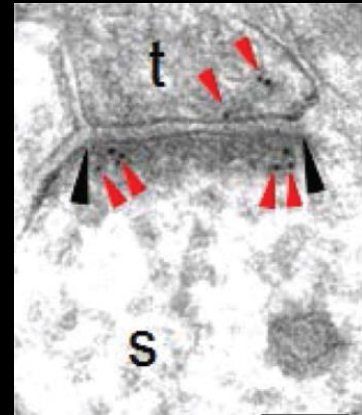
The lactate receptor GPR81 (green) is in the pyramidal cell somatodendritic compartment including spines (white arrows in closeup), and to a lesser degree in vascular endothelium.

Neurons labelled for MAP2 (red), nuclei with DAPI (blue).
Hippocampus CA1.

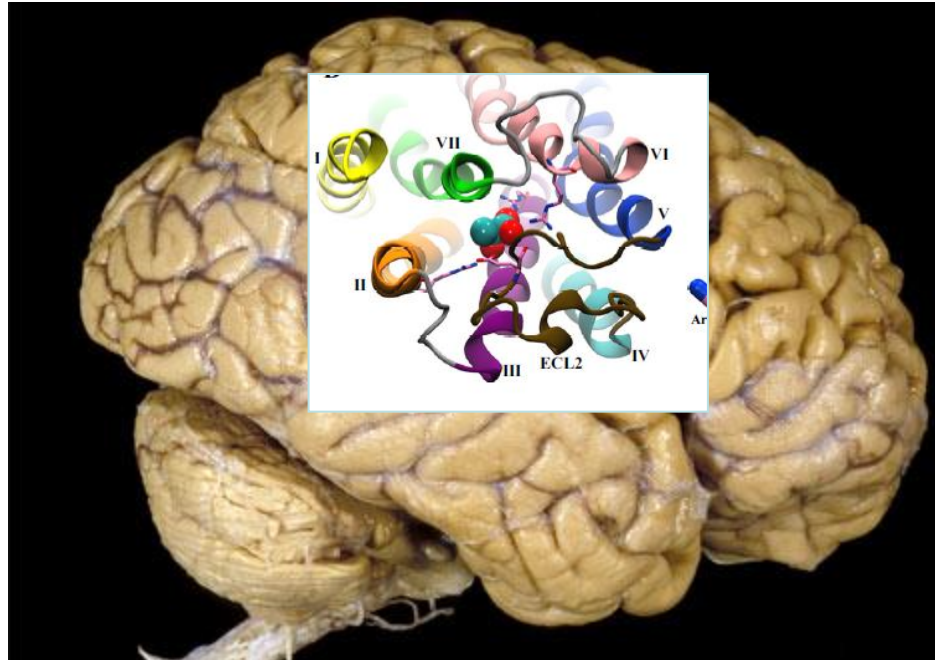
The lactate receptor (10 nm gold, red arrowheads) is at the postsynaptic membrane (black arrowheads).

Synapse of a nerve terminal (t) and a dendritic spine (s).
Stratum radiatum, hippocampus CA1.

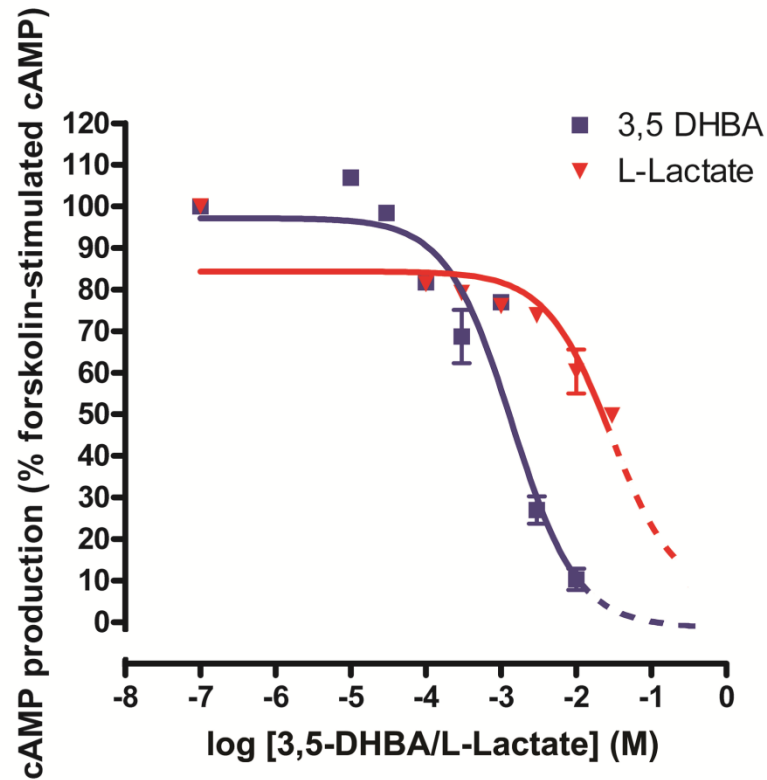

ER MELKESYREMOTTAGEREN AKTIV I HJERNEN?

Aktivering av hjernens melkesyremottager GPR81 hemmer produksjon av cAMP når eksponert for melkesyre eller den GPR81 spesifikke ligand 3,5-dihydroxybenzoate

Melkesyremottageren er aktiv I hjernen

Hovedpunkter

- Aktivering av hjernens melkesyremottager GPR81 **hemmer produksjon av cAMP**, og bremser dermed bruk av glukose når melkesyre konsentrasjonen øker
- Melkesyremottageren gjør at melkesyre fra aktiverte nerveceller kan virke som et **signalmolekyl** som gir hjernecellene beskjed om å justere sin tilstand ved å begrense produksjonen av cAMP
- Melkesyre til melkesyremottageren i hårrørsårene kan medvirke til **regulering av blodstrømmen i forhold til nerveaktiviteten**
- Når melkesyrenivået i blodet stiger, kan melkesyre som når hjernen fra blodbanen, aktivere melkesyremottageren og derved utløse noen av virkningene **fysisk aktivitet** har på hjernen

Hovedpunkter – og noen implikasjoner

- 3,5-Dihydroxybenzoat og andre fenoler som finnes i frukt og bær, aktiverer melkesyreremottageren selektivt, noe som tyder på at GPR81 i hjernen er mulig å påvirke gjennom ***kosthold*** og ***fysisk aktivitet***
- Mens akutt økning av cAMP i hjernen øker tankekraft og minne, leder kronisk forhøyet cAMP til ***kognitiv svikt*** slik som ved kronisk stress og økende alder
- Melkesyre er en ***ny terapimulighet*** for stressbetinget og aldersbetinget kognitiv svikt

Lactate Receptor Sites Link Neurotransmission, Neurovascular Coupling, and Brain Energy Metabolism

Knut H. Lauritzen^{1,3,4}, Cecilie Morland^{1,2}, Maja Puchades², Signe Holm-Hansen^{1,3,4}, Else Marie Hagelin⁵, Fredrik Lauritzen^{1,3,4}, Håvard Attramadal^{5,6}, Jon Storm-Mathisen^{1,2}, Albert Gjedde^{3,4} and Linda H. Bergersen^{1,3,4,7}

¹The Brain and Muscle Energy Group, ²Glio- and Neurotransmitter Group, Synaptic Neurochemistry Lab, Department of Anatomy and Centre for Molecular Biology and Neuroscience/SERTA Healthy Brain Aging, Institute of Basic Medical Sciences, University of Oslo, Oslo, Norway, ³Department of Neuroscience and Pharmacology, ⁴Center for Healthy Aging, Faculty of Health Sciences, University of Copenhagen, Copenhagen, Denmark, ⁵Institute for Surgical Research, Oslo University Hospital, Oslo, Norway, ⁶Center for Heart Failure Research and ⁷Institute of Oral Biology, University of Oslo, Norway

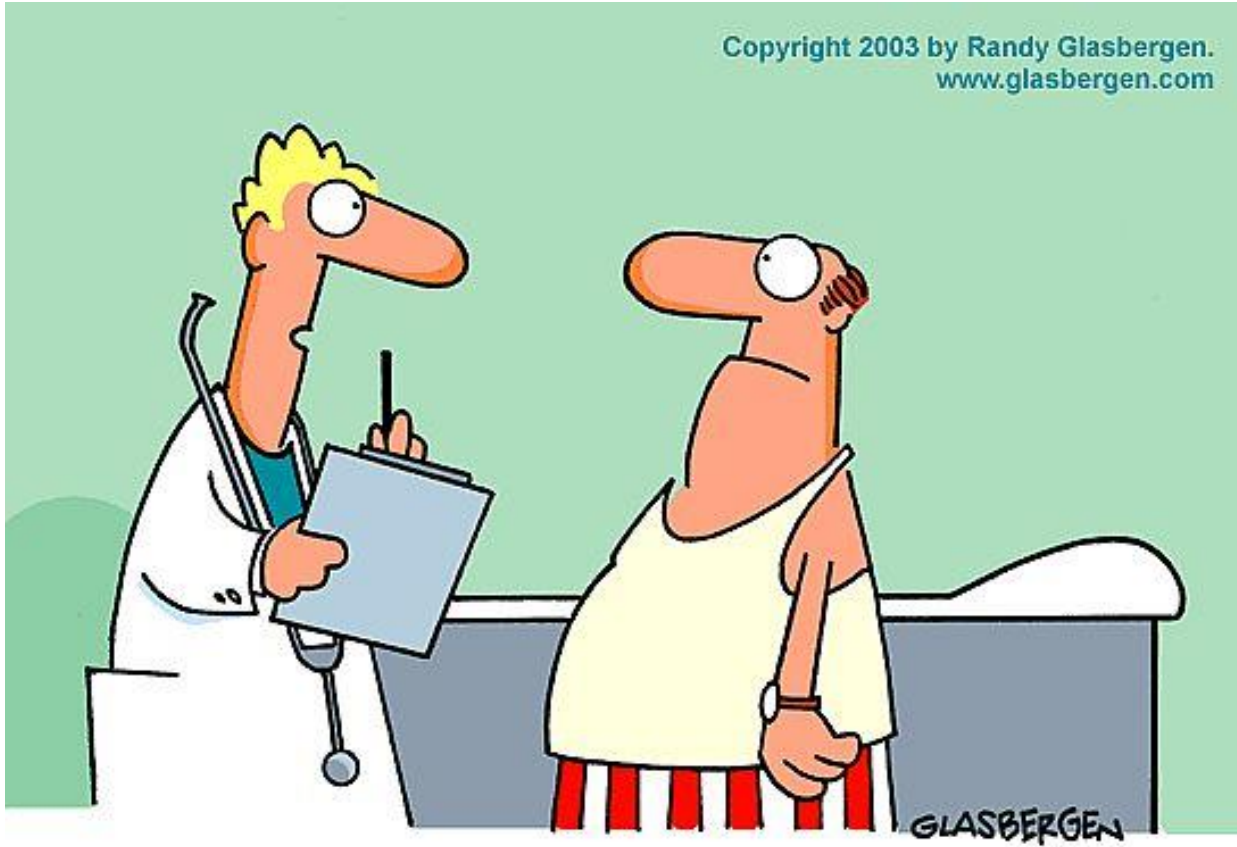

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Copyright 2003 by Randy Glasbergen.
www.glasbergen.com

“What fits your busy schedule better, exercising one hour a day or being dead 24 hours a day?”

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

Postdoc Knut H.
Lauritzen

Postdoc Cecilie
Morland

Postdoc Maja
Puchades

PhD student
Signe H.
Hansen

PhD Fredrik
Lauritzen

Else Marie Hagelin
Håvard Attramadal
Jon-Storm Mathisen
Albert Gjedde

Ole Petter Ottersen

Gratulerer med jubileet!

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år

*Jernlunge brukt fram til våre dager
for hjelp til åndedrett.*

Lørdagsseminar 11. oktober
Hva er normal atferd?

UiO • Det medisinske fakultet

1814-2014

Vi har tenkt på fremtiden i 200 år